

ANNA BOGATYŃSKA-KUCHARSKA, KATARZYNA SIKORA,
MAŁGORZATA STEĆ

Polskie Towarzystwo Psychologiczne, Oddział Krakowski

NOWELIZACJA KODEKSU ETYCZNO-ZAWODOWEGO PSYCHOLOGA – ZAŁOŻENIA I PODSTAWY PROJEKTU¹⁾

Streszczenie: Nowelizacja kodeksu Etyczno-Zawodowego Psychologa zakończyła się powołaniem do życia nowego Kodeksu Etycznego Psychologa Polskiego Towarzystwa Psychologicznego przyjętego decyzją Walnego Zgromadzenia Delegatów PTP w grudniu 2018 roku. Nowy kodeks jest wynikiem kilkuletniej współpracy między powołanym do tego celu zespołem, a środowiskiem polskich psychologów. Prace nad projektem obejmowały między innymi solidne ugruntowanie formalne nowego kodeksu w przestrzeni już istniejących,

podobnych aktów normatywnych, obowiązujących w Europie i na świecie. Założenia i podstawy projektu zakładały również osadzenie naczelnych wartości proponowanych w kodeksie na Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Przyjęto trójstopniową, hierarchiczną strukturę aktu, czemu przyświecała idea otwartości nowego kodeksu na możliwe zmiany, dyskusje i kolejne nowelizacje.

Słowa kluczowe: nowelizacja kodeksu etycznego psychologa, nowy Kodeks Etyczny Psychologa.

W listopadzie 2015 r. Walne Zgromadzenie Delegatów Polskiego Towarzystwa Psychologicznego na zjeździe w Warszawie podjęło decyzję o rozpoczęciu prac nad nowelizacją Kodeksu Etyczno-Zawodowego Psychologa. Prace powierzono zespołowi, który już wcześniej, przez kilka lat, przygotowywał się merytorycznie do ich podjęcia. W skład zespołu weszło czworo członków Oddziału Krakowskiego Towarzystwa, psychologów czynnych zawodowo zarówno w obszarze praktyki psychologicznej, jak i w obszarze badań naukowych i dydaktyki akademickiej. Dwie osoby legitymują się,

---

Adres do korespondencji: Anna Bogatyńska-Kucharska, anna.bogatynska-kucharska@ignatianum.edu.pl, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7762-9518>; Katarzyna Sikora, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5693-6639>; Małgorzata Steć, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1841-9542>.

¹⁾ Artykuł odnosi się bezpośrednio do projektu nowelizacji Kodeksu Etyczno-Zawodowego Psychologów opracowanego przez zespół w składzie: Anna Bogatyńska-Kucharska, Katarzyna Sikora, Małgorzata Steć, Marcin Szafranski i przedstawionego w innym miejscu tego wydania czasopisma. Celem artykułu jest przedstawienie uzasadnień dla zaproponowanego projektu. Opisywany projekt został zaprezentowany delegatom Polskiego Towarzystwa Psychologicznego podczas Walnego Zgromadzenia, które odbyło się w Warszawie w dniach 30.11.–2.12.2018 r. Po uwzględnieniu zgłoszonych przez delegatów poprawek został przyjęty 2 grudnia 2018 r. jako aktualnie obowiązujący Kodeks Etyczny Psychologa PTP (KEP), zastępując dotychczas istniejący Kodeks Etyczno-Zawodowy Psychologa PTP.

poza wykształceniem psychologicznym – również dyplomem w zakresie filozofii i publikacjami z zakresu etyki ogólnej, jedna osoba – dyplomem w zakresie prawa.

Decyzja Walnego Zgromadzenia motywowana przede wszystkim chęcią dostosowania zapisów Kodeksu do aktualnych była warunków wykonywania zawodu psychologa. Obowiązujący do grudnia 2018 r. Kodeks (Kodeks Etyczno-Zawodowy Psychologa – KE-ZP) w swojej pierwszej wersji powstał w roku 1986, znowelizowany zaś został w roku 1992. Od tego czasu nie tylko zmieniły się prawne uwarunkowania wykonywania zawodu, ale powstały nowe jego formy, jak choćby usługi psychologiczne *on-line*. Ponadto zachodziła potrzeba dostosowania kodeksu PTP do zapisów Meta-Kodeksu European Federation of Psychologists Associations (EFPA), przy czym o ile dotychczasowy Kodeks (KE-ZP) był z nim zasadniczo zgodny w zakresie treści, o tyle znacząco odbiegał od niego formą.

Członkowie Zespołu podjęli decyzję o prowadzeniu prac w trybie zbliżonym do trybu prac zespołu przygotowującego *Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists* (por. IUPsyS, 2010; Gauthier, 2010). Przeanalizowano szczegółowo kilkadziesiąt istniejących kodeksów etycznych, zarówno regulacji krajowych/narodowych stowarzyszeń psychologów, jak i regulacji międzynarodowych oraz branżowych. Zapoznano się również z aktualną literaturą tematu. Ostatecznie zdecydowano o podjęciu próby stworzenia zapisów Kodeksu od nowa, zamiast wprowadzania nowych fragmentów do istniejącego tekstu, przy czym nowy Kodeks miał zachować nie tylko ducha, lecz także część literalnych zapisów dotychczas obowiązującego dokumentu. Podjęto również decyzję o upublicznieniu procesu tworzenia zapisów Kodeksu poprzez: przesyłanie informacji o postępie prac Zarządowi Głównemu PTP, informowanie członków Towarzystwa poprzez rozsyłanie informacji do Sekcji i Oddziałów, a także poprzez zorganizowanie sesji tematycznej w czasie XXXVI Kongresu naukowego PTP w Gdańsku we wrześniu 2017 r. Sesja poświęcona była m.in. uzasadnieniu podstaw przyjętego trybu pracy oraz prezentacji proponowanej Preambuły. W listopadzie 2017 r. zespół, we współpracy z Krakowskim Oddziałem PTP oraz Akademią Ignatianum w Krakowie, zorganizował ogólnopolską konferencję „Dylematy etyczne psychologów”, w czasie której jedną z sesji plenarnych poświęcono prezentacji Preambuły i Zasad Ogólnych proponowanego Kodeksu. Tekst przyjął swoją ostateczną formę w marcu 2018 r. i został skierowany do konsultacji do członków PTP poprzez Sekcje i Oddziały, a w czerwcu – po uwzględnieniu uwag środowiska – przekazany Zarządowi Głównemu do dalszych prac. Przyjęty przez Walne Zgromadzenie Delegatów PTP na zjeździe w grudniu 2018 r. tekst Kodeksu Etycznego Psychologa (KEP), na podstawie przedstawionego przez zespół projekt zamieszczono na stronach 179–187 tego numeru czasopisma, poniżej zaś przedstawiono konieczne zdaniem zespołu wyjaśnienia i uzasadnienie podjętych decyzji.

KODEKS ETYCZNY A ETYKA ZAWODU. FUNKCJE KODEKSU

Kodeksy etyczne nie wyczerpują całości etyki zawodu ani odniesień kwestii zawodowych do etyki ogólnej. Wpisują się raczej w pewną hierarchię: etyka ogólna–etyki szczegółowe (w tym zawodowe), regulacje etyczno-zawodowe.

Wzajemne relacje etyki ogólnej oraz etyk zawodowych są przedmiotem badań i dyskusji (Galewicz, 2010; Górnicka i in., 1994, s. 168–206), jednak ich szczegółowa analiza nie jest przedmiotem tego artykułu. Samą etykę zawodową można traktować

jako zespół norm a. przyjmowanych, b. realizowanych, c. odnoszących się do przedstawicieli danego zawodu (Galewicz, 2010, s. 33–37), przy czym normy a, b i c nie zawsze są spójne. O ile różnica między normą a i b dotyczy potencjalnego rozdziwienku między głoszeniem zasad etycznych a ich realizacją (gdzie czasem, jak mówi poeta, „kładzie się cień”), o tyle różnica między normami a i c prowadzi do postawienia pytania o to, *кто* powinien formułować zasady etyczne zawodu. Wydaje się, że normy odnoszące się do przedstawicieli danego zawodu mogą być formułowane nie tylko przez środowiska zawodowe, ale także przez interesariuszy, a więc przez osoby korzystające z usług przedstawicieli danego zawodu. Formułują oni nie tylko oczekiwania, lecz także warunki, na których będą chcieli (lub nie) skorzystać z usług przedstawicieli zawodu. W tym kontekście osoba odbiorcy nabiera szczególnego znaczenia nie tylko jako „obiektu”, „przedmiotu” etycznego działania psychologa, ale przede wszystkim jako równoprawnego podmiotu formułowania zasad etyczno-zawodowych.

W omawianym tekście Kodeksu (KEP) pojawia się termin „odbiorca” w miejsce tradycyjnie stosowanego w kodeksach słowa „klient”. Termin ten, zaproponowany kilka lat temu (Sikora, 2013) spotkał się z przychylnym przyjęciem i powoli znajduje swoje miejsce w języku polskich psychologów. Jest on zakresowo bardziej pojemny niż termin „klient”. Relacje zawodowe psychologa nie dotyczą tylko osób, tradycyjnie określanych jako klienci (osoby w procesie diagnozy, terapii, poradnictwa etc.); działania psychologiczne są podejmowane choćby wobec studentów (edukacja psychologiczna), uczestników szkoleń, osób pozostających w superwizji, a także uczestników badań naukowych w obszarze psychologii. Zespół zaproponował, aby wszystkie te osoby określić mianem odbiorców działań psychologicznych. Pewną wadą tego terminu jest zawarta w nim znaczeniowo bierność, podczas gdy osoby, wobec których są podejmowane działania psychologiczne, są najczęściej aktywnymi uczestnikami tych działań. Jednakże podobne zarzuty można postawić wobec terminu „klient”, a szerszy zakres pojęcia odbiorcy wydaje się przemawiać na korzyść decyzji o jego użyciu.

Jeśli podstawą etyki zawodu psychologa jest kontakt, relacja z drugim człowiekiem, to trudno oczekiwać, aby złożoność i bogactwo tych relacji mogło zostać w pełni ujęte w zapisach jakiegokolwiek dokumentu. Kodeks stanowi zatem jedynie fragment etyki zawodowej psychologów. Podstawowe pytania, które należy sobie postawić, brzmią: po co potrzebny jest kodeks? Jaka jest rola kodeksu oraz ewentualne zagrożenia związane z kodyfikowaniem norm moralnych związanych z wykonywaniem roli zawodowej?

Przeciwnicy etyk zawodowych lub – bardziej szczegółowo – przeciwnicy tworzenia kodeksów etyczno-zawodowych zwracają uwagę m.in. na niebezpieczeństwo redukcji człowieka jako moralnego podmiotu oddziaływań do roli czy też funkcji, jaką pełni w życiu społecznym. Może to sankcjonować działania, które z perspektywy moralności ogólnej będą co najmniej wątpliwe moralnie lub wręcz złe (Górnicka i in., 1994, s. 168–206; Kołakowski, 1967). Z kolei zwolennicy etyk zawodowych zwracają uwagę na to, że etyka zawodowa przede wszystkim reguluje stosunki pomiędzy określonymi grupami społecznymi, nie tyle zastępując moralność powszechną, ile ją dopełniając. Nie relatywizuje moralności powszechnej, ale pełni inne funkcje, np. tworzy standardy czy wzory właściwego etycznie postępowania, a także wskazuje cnoty zawodowe (Środa, 1994, s. 167–169).

W tym ujęciu kodeks etyczno-zawodowy stanowi rodzaj publicznego przyrzeczenia zachowywania pewnych standardów etycznych, wpisujący się w perspektywę kontraktu pomiędzy psychologami jako środowiskiem zawodowym a odbiorcami ich działań. Opisywany projekt Kodeksu ma zatem wskazywać na istotne dla wykonywania zawodu psychologa wartości etyczne, do których odnoszą się zasady ogólne projektu. Ma pełnić

funkcję pomocniczą w rozstrzyganiu dylematów moralnych, a także w procesie kształcenia adeptów zawodu. Ponadto ma służyć regulacji stosunków pomiędzy psychologami a odbiorcami ich usług, chroniąc przede wszystkim odbiorców, ale także – co jest w proponowanym projekcie nowością – dbając o prawa psychologów jako uczestników relacji profesjonalnej. Jako taki może stanowić podstawę do etycznej oceny działania zawodowego konkretnego psychologa wobec konkretnego odbiorcy – w tym zakresie pełni funkcję regulacyjną, wskazując kierunek postępowania czy wręcz promując konkretne zachowania. Kodeks, pełniąc funkcję doradczą, może być rozumiany jako podstawowe źródło odniesienia w sytuacji zaistnienia wątpliwości związanych z konfliktem wartości lub norm. W przypadku psychologii tego rodzaju konflikty są powszechne, dylematy zaś pojawić się mogą w każdej dziedzinie pracy psychologa, niezależnie od pełnionej przez niego funkcji. Zapisy kodeksu mogą pomóc psychologom, stanowiąc swego rodzaju drogowskaz; szczególnie tam, gdzie w grę wchodzi presja czasu lub konieczność publicznego uzasadnienia podjętych decyzji. Sam kodeks nie wyczerpuje jednak tematyki etyczno-zawodowej, a jego znajomość nie zastąpi szerszej świadomości etycznej i osobistej wrażliwości psychologa.

FORMA PROPONOWANEGO PROJEKTU

Język Kodeksu

Zgodnie z koncepcją, że *sposób mówienia jest sposobem myślenia*, członkowie zespołu poświęcili wiele namysłu językowi proponowanego Kodeksu. Główne dylematy dotyczyły tego, czy należy przyjąć tryb deklaracyjny, czy powinnościowy, oraz zastosowania form osobowych. Celem było napisanie tekstu w języku, który z jednej strony nie będzie wykluczający, z drugiej zaś będzie zgodny z praktyką językową oraz zrozumiały i do zaakceptowania (zgodnie z perspektywą kontraktu) zarówno dla psychologów, jak i dla odbiorców.

W przedstawionym projekcie wybrany został język deklaracyjny tzn. *psycholog działa*, a nie: *psycholog powinien działać*. Język taki obowiązuje np. w zapisach prawa powszechnego. Mimo nieobecności predykatywu *powinien* wyraża on zobligowanie do opisanych działań, a więc w gruncie rzeczy opisuje obowiązki psychologów. Kodeks pełni funkcję aspiracyjną, a zatem pokazuje psychologa i podejmowane przez niego czynności w perspektywie idealnej, która jednak nie może dawać Czytelnikowi wrażenia dążenia do zawodowej utopii. Sformułowania w języku deklaracyjnym zdecydowanie lepiej służą do tego celu niż język powinnościowy. Dodatkowo w przypadku tego ostatniego ogólny wydźwięk Kodeksu sugerowałby raczej, że rzeczywistość pracy psychologów *nie jest* jeszcze taka, jaka *być powinna*, a Kodeks do niej nawołuje. W przypadku języka deklaracyjnego działalność psychologa pokazana jest *taka, jaką jest* z założeniem, że jedynie *zdarzają się* odstępstwa od powszechnie przyjętych reguł postępowania.

Bardziej dyskusyjne okazało się ustalenie form osobowych. Specyfika języka polskiego wymusza wybór pomiędzy formą męskoosobową i niemęskoosobową, co w przypadku zawodu psychologa ma znaczenie o tyle, że zdecydowaną większość przedstawicieli tego zawodu stanowią kobiety, natomiast w wielu dokumentach, w tym również w istniejącym Kodeksie, stosuje się formy męskoosobowe. Podjęto robocze próby sformułowania tekstu Kodeksu z zastosowaniem ukośników („psycholog/żka winien/na dbać o to, aby mieć zawsze na uwadze dobro swojego/jej odbiorcy/czyni”) oraz z użyciem liczby mnogiej (takie rozwiązanie zostało zastosowane w wielu Kodeksach, np.

w Kodeksie brytyjskim znajdziemy formę *psychologists*, a w niemieckim *Psychologenund* i *Psychologinnen*), otrzymując za każdym razem tekst poprawny ideowo, ale trudny w odbiorze i niezgodny z praktyką językową. Ostatecznie zdecydowano, że w tekście zostanie pozostawiona istniejąca forma męska liczby pojedynczej (*psycholog*), przyjęte formy czasu teraźniejszego nie będą wskazywać na płeć (*decyduje, stara się, dostrzega*), natomiast w definicji terminu *psycholog* w słowniku pojęć dołączonym do Kodeksu znajdzie się zapis, że pojęcie to odnosi się do wszystkich przedstawicieli zawodu, niezależnie od płci.

Struktura Kodeksu

Przyjęty w grudniu 2018 r. tekst Kodeksu (KEP) składa się z następujących części: Preambuła, Zasady Ogólne, Prawa odbiorcy, Prawa psychologa oraz Słownik pojęć. Zapisy poprzedzające preambułę określają zakres stosowalności Kodeksu – ma on obowiązywać członków Polskiego Towarzystwa Psychologicznego, a także *inne osoby, które zadeklarowały jego przestrzeganie*. Ten ostatni zapis ma znaczenie w kontekście wprowadzania w Polsce Europejskiego Certyfikatu Psychologa (Euro-Psy) – jednym z warunków przyznania certyfikatu jest podpisanie zobowiązania do przestrzegania Kodeksu Etycznego Psychologa. Certyfikat jest dostępny także dla osób niebędących członkami PTP. Udostępnienie kodeksu także dla psychologów niezrzeszonych w Polskim Towarzystwie Psychologicznym w dużej mierze ułatwi proces certyfikacji. Jednocześnie dzięki temu dokument staje się bardziej uniwersalny, przestaje nosić znamiona „lokalnego” zapisu czy wewnętrznej regulacji Towarzystwa.

Preambuła

W tekście preambuły zwraca się uwagę na dwa źródła rozwoju wiedzy psychologicznej: naukę oraz doświadczenie zawodowe. W praktyce psychologicznej koniecznym jest korzystanie z wyników badań naukowych, zarazem jednak w obrębie tej praktyki postulowane są nowe działania, które dopiero po pewnym czasie mogą być zweryfikowane naukowo, np. pod względem ich skuteczności. Podczas tworzenia czy wprowadzania takich działań tym istotniejsza staje się uważność na ich etyczny wymiar, na świadomość granic; zarówno granic możliwości własnych psychologa, jak i ograniczeń stosowanych działań. Zarówno w obszarze badań naukowych, jak i w szeroko rozumianej praktyce zawodowej, psycholog wchodzi w bezpośredni kontakt z drugim człowiekiem, i to właśnie owo doświadczenie drugiego człowieka stanowić winno punkt wyjścia dla etyki zawodu (por. Tischner, 1993).

Tekst preambuły proponowanego Kodeksu, podobnie jak w tekstach wielu innych kodeksów etycznych psychologów, powołuje się na Powszechną Deklarację Praw Człowieka ONZ jako najbardziej podstawowy dokument o ponadnarodowym, humanistycznym znaczeniu. Odwołuje się również do prawa powszechnego oraz zasad koegzystencji społecznej.

W zapisach preambuły zwraca się uwagę na szczególny charakter relacji profesjonalnej łączącej psychologa z odbiorcą. Dotyczy to m.in. braku symetrii w profesjonalnym kontakcie psychologa z odbiorcą, zasadzającym się z jednej strony na przewadze psychologa w zakresie umiejętności i wiedzy odnośnie do ludzkiego zachowania i psychiki, z drugiej: na specyficznym, poufnym charakterze informacji wymienianych w tym kontakcie (psycholog wie zazwyczaj o odbiorcy znacznie więcej niż odbiorca o psychologu). Z tego względu jednym z zadań psychologa, wynikających z zapi-

sów Kodeksu, jest dążenie do zniwelowania możliwych negatywnych konsekwencji tej przewagi, poprzez zobligowanie psychologów do przestrzegania zasad etycznych.

Zasady ogólne

W przedstawianym Kodeksie (KEP) proponuje się sześć etycznych zasad ogólnych: poszanowanie praw i godności ludzkiej, dbałość o dobro odbiorcy, kompetencję, odpowiedzialność, uczciwość, solidarność zawodową psychologów. Są to zasady znajdujące się w niemal wszystkich Kodeksach etycznych psychologów na świecie (por. Leach, Harbin, 1997).

Oczywistym jest, że ogólna zasada poszanowania praw i godności powinna być respektowana w każdej formie działalności psychologów. Z zasady poszanowania godności wynika zasada poszanowania autonomii, która jest szczególnie istotna dla kultury zachodniej (por. Sikora, 2013). Warto jednak zwrócić uwagę, że pojęcie autonomii może odnosić się do osób (Benn, 1976, za: Beauchamp i Faden, 1986, s. 236; Dworkin, 1988), do działań (Beauchamp, Faden, 1986, s. 235–269) lub do zasad (Łuków, 2005, s. 195–235). Każda z wymienionych koncepcji może być przydatna dla rozumienia oraz postępowania zgodnie ze wspomnianą zasadą. Koncepcja autonomii jako odnoszącej się do czynów jest szczególnie użyteczna w sytuacji zawierania kontraktu lub przyjmowania zgody na udział w badaniach naukowych. Podczas działań psychologa o charakterze pomocy czy poradnictwa ważne mogą się okazać koncepcje autonomii odnoszące się do osób.

W proponowanym projekcie podkreśla się rolę zasady autonomii w dookreślaniu zasady kierowania się dobrem odbiorcy. Dookreślanie dobra odbiorcy nie jest sprawą oczywistą, a samo pojęcie dobra jest trudno definiowalne. W działaniach psychologicznych mamy do czynienia z pluralizmem dóbr (Galewicz, wystąpienie podczas konferencji Dylematy etyczne psychologów 29.11.2017), tzn. istnieje kilka kategorii dóbr, którymi należałoby się kierować: a. wartości prudencjalne, inaczej tzw. dobra osobiste (to, co jest dobre dla danego człowieka ze względu na jego własny interes), b. dobra moralne, c. pełna wartość etyczna (czyli to, co jest dobre wzięwszy pod uwagę wszystko razem, a więc zarówno dobra osobiste, jak i dobra moralne). Możliwe są rozmaite napięcia pomiędzy poszczególnymi kategoriami dóbr, a ponadto rozbieżności pomiędzy tym, co odbiorca określa jako swoje dobro, a tym, jak widzi je psycholog. Przedstawiany projekt ma uwrażliwić psychologów na takie sytuacje oraz zwrócić uwagę na prawo odbiorcy do określania własnego dobra. Psycholog natomiast, opierając się na własnym prawie do niezależności zawodowej, informuje, czy jest w stanie podjąć się realizacji wybranego lub wybranych przez odbiorcę dóbr. Podczas zawierania kontraktu istnieje możliwość negocjowania celów działań psychologicznych. Przestrzegając zasady kierowania się dobrem odbiorcy, psycholog nie może naruszyć zasady uczciwości.

Już w preambule pojawia się bezpośrednie odwołanie do jednej z fundamentalnych zasad działalności psychologów, a więc dbałości o dobro odbiorcy. Zasadę kierowania się dobrem odbiorcy można interpretować negatywnie jako zakaz szkodzenia lub pozytywnie, jako nakaz działania *dla* dobra. Kodeks (KEP) wskazuje na różne typy dóbr: indywidualistyczne oraz społeczne, rozumiane jako przynależność do różnych grup społecznych. W zamyśle zapis ten ma zwracać uwagę zarówno na niedoceniane w psychologii wartości związane z przynależnością do różnych grup społecznych (Doherty, 1995), a także odnosić się do różnic kulturowych w zakresie wyboru wartości indywidualistycznych lub kolektywistycznych, uwarunkowanych kulturowo. W tym zakresie Ko-

deks byłby zgodny z najszerszą regulacją etyki w psychologii – Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists (IUPsyS, 2010; Gauthier, 2010).

To właśnie w tym dokumencie, przekraczającym granice kultury północnoatlantyckiej, znalazły się zapisy, zrównujące prawa osób i społeczności (*persons and peoples*) i zobowiązujące tym samym psychologów do poszanowania na równi indywidualnej godności każdej osoby i jej przynależności społeczno-kulturowej. Proponowany projekt zachowuje jednak rozróżnienie na odbiorcę bezpośredniego i niebezpośredniego. Zazwyczaj bezpośrednim odbiorcą jest osoba, wobec której podjęte są działania psychologiczne, a więc osoba diagnozowana, objęta poradnictwem psychologicznym czy opiniowaniem, a niekoniecznie osoba zlecająca działania psychologowi. Osoba zlecająca zadanie, podobnie jak inne osoby, na które będą wpływać działania psychologa stanowią dalszych, inaczej niebezpośrednich odbiorców. W Kodeksie wyodrębniono szczególną pozycję zleceniodawcy jako osoby często odpowiedzialnej w sensie prawnym za bezpośredniego odbiorcę (np. rodzic wobec małoletniego) lub jako osoby mającej wpływ na jego losy w istotnych kwestiach (np. pracodawca wobec pracownika).

Zasada kompetencji nie jest *sensu stricte* zasadą etyczną, jako że kompetencja jako taka stanowi raczej wartość prudencjalną niż etyczną. Zasada ta powszechnie występuje jednak w Kodeksach etyki zawodowej psychologów (por. *APA Ethical Principles of Psychologists and Code of Conduct*, *EFPA Metacode of Ethics*, *The British Psychological Society Code of Ethics and Conduct*, 2018), stanowi również swoiste uzupełnienie dyrektywy dbałości o dobro odbiorcy. Samoświadomość osoby wykonującej zawód psychologa jest istotnym elementem kompetencji. Kompetencja to również świadomość co do własnego dobra i konieczności dbałości o nie, w tym miejscu: ze względu na zachowanie wysokiej jakości pracy własnej. Psycholog, który nie byłby świadomy wagi tego, co dla niego samego jest dobrem, zagrożony jest bezinteresownym, każdorazowym przedkładaniem dobra odbiorcy ponad dobro własne. Sytuacja taka rodzi zagrożenie poważną frustracją potrzeb psychologa, a więc również – w dalszej perspektywie – spadkiem jakości świadczonych usług czy oddziaływań. Sytuacją idealną jest zatem posiadanie kompetencji samooceny co do wagi dóbr własnych, w celu zapewnienia odpowiedniej realizacji dobra odbiorcy.

Przedstawiany projekt podkreśla wpływ różnych charakterystyk psychologa (szerezo rozumianego stanu psychicznego, ale też uwarunkowań kulturowych czy społecznych) na jakość wykonywanej przez niego pracy. Psycholog stanowi narzędzie własnej pracy (Engel-Bernatowicz, 2013), zwłaszcza w kontekście bezpośredniego kontaktu diagnostycznego czy poradniczego. Jego własne uwarunkowania, w tym również różnego rodzaju ograniczenia, istotnie wpływają na jakość działań profesjonalnych. Zatem świadomość tych uwarunkowań oraz rozważne podejmowanie decyzji co do możliwości konkretnych działań profesjonalnych stanowi obowiązek etyczny psychologa. W przedstawionym projekcie podkreśla się, że w kompetencjach profesjonalnych zawierają się także kompetencje w zakresie etyki zawodu.

Znowelizowany Kodeks (KEP) kładzie duży nacisk na kwestię odpowiedzialności psychologa. Wynika to z niesymetryczności relacji psycholog–odbiorca. Nie jest to jednak odpowiedzialność „za” odbiorcę oddziaływań. Istniejący w Kodeksie (KEP) nacisk na kwestię autonomii odbiorcy wyklucza takie rozumienie odpowiedzialności. Psycholog odpowiadający „za” odbiorcę byłby kimś, kto zmniejsza obszar jego autonomii.

Zdaje się, że odpowiedzialność psychologa powinna być rozumiana jako: po pierwsze, odpowiedzialność za siebie i proces terapeutyczny lub diagnostyczny. Mamy tu więc do czynienia z odpowiedzialnością specjalisty za procedurę, w zakresie której

posiada on zarówno kompetencje, jak i stosowną wiedzę ekspercką. Takie rozumienie odpowiedzialności byłoby zgodne z łacińską etymologią, wskazującą na termin *auctor/auctoritas* (sprawca, prekursor, założyciel/znaczenie, przywództwo). Drugie znaczenie, bardziej metaforyczne mogłoby odsyłać do swoistej „responsywności” psychologa (co wynika z samego brzmienia słowa *odpowiedzialność*) wobec potrzeb odbiorcy jego oddziaływań, wobec – bardziej precyzyjnie: jego własnego dobra.

Odpowiedzialność psychologa należy łączyć również z zasadą profesjonalizmu; odpowiedzialność bowiem zakłada świadomość ograniczeń, a ta jest istotną cechą profesjonalisty. W najnowszej literaturze dotyczącej etyki zawodu psychologa kwestia odpowiedzialności zwykle zredukowana jest do jej prawnych aspektów, a zatem do tego, na ile i za co na psychologu spoczywa odpowiedzialność regulowana przepisami prawa. Dorota Bednarek (2016) pisze jednak nie tylko o odpowiedzialności karnej, cywilnej i dyscyplinarnej psychologa, ale także o odpowiedzialności zawodowej jako dodatkowej, specyficznej formie odpowiedzialności. Odpowiedzialność zawodowa psychologa łączy się także z kwestią profesjonalizmu, ma bowiem zapewniać lub też wiązać się z zapewnieniem wysokiej jakości oddziaływań w przebiegu pracy zawodowej psychologa. Bednarek (2016, s. 62) nazywa tego rodzaju odpowiedzialność „podstawowym instrumentem pieczy nad należytym wykonywaniem zawodu zaufania publicznego” i jednocześnie zwraca uwagę na fakt nie dość zadowalającego uregulowania kwestii przynależności do organizacji zawodowej w zawodzie psychologa w Polsce, które powoduje, że psychologowie nie ponoszą dyscyplinarnej odpowiedzialności zawodowej. Kodeks (KEP) jest więc jedynym aktem normatywnym, który porusza problem odpowiedzialności zawodowej od strony etyki wykonywanego zawodu.

W nowym wydaniu *Etyki zawodu psychologa* pod red. Jerzego Brzezińskiego, Barbary Chyrowicz, Zuzanny Toeplitz oraz Małgorzaty Toeplitz-Winiewskiej (2017) podkreślone jest również znaczenie odpowiedzialności za dobre imię zawodu. Nierozzerwalnie wiąże się to z ideą propagowania standardów postępowania zawodowego, a także zasad etycznych. Jest to ściśle związane z promocją zawodu psychologa oraz upowszechnianiem wiedzy dotyczącej zakresu jego oddziaływań. Okazuje się to niezwykle ważne w kontekście nadal funkcjonujących w odbiorze społecznym stereotypów, związanych z postrzeganiem zawodu psychologa oraz samego psychologa jako specjalisty. Częścią troski o społeczny wymiar wizerunku psychologa, który wiąże się z odpowiedzialnością, jest swoista wrażliwość środowiska psychologów na wszelkie odstępstwa od standardów zawodowych czy etycznych.

Z kwestią odpowiedzialności wiąże się nierozzerwanie pojęcie uczciwości. To pojęcie również koresponduje z innymi zagadnieniami, związanymi z jakością świadczonych przez psychologa oddziaływań. Mamy tu do czynienia choćby z rzetelnością, a więc czymś co uwierzytelnia stosowane przez psychologa metody czy procedury. Rzetelność dotyczy nie tylko uważności w zakresie stosowania, ale też czuwania nad prawidłowością użycia owych metod czy procedur. Uczciwość zawodowa oznacza także, że nie z każdym odbiorcą psycholog może pracować. Silne emocje związane z niektórymi relacjami mogą obniżać obiektywizm psychologa, niezbędny do zapewnienia ochrony dobra odbiorcy. Uczciwość w tym zakresie będzie wpływać na decyzję psychologa o wejściu lub nie, w sytuację, która może bezpośrednio zagrażać realizacji dobra odbiorcy. Psycholog uczciwy wobec siebie, swojego zawodu, a nade wszystko wobec odbiorcy, będzie starał się wycofać z podobnych sytuacji. Jak widać, również w tym przypadku w grę wchodzi czynnik profesjonalizmu, ale także i odpowiedzialności, co pokazuje bogatą sieć powiązań pomiędzy normatywami etycznymi pracy psychologa.

Opisywany Kodeks (KEP) wprowadza do zasad ogólnych zapisy o solidarności zawodowej, rozumianej jako zalecenia wspierania się nawzajem w środowisku psychologów, w trosce o jak najwyższą jakość świadczonych usług. Solidarność dotyczy pewnej szczególnej więzi, jaka tworzy się między ludźmi z tytułu wykonywania tego samego zawodu (nie bez powodu ukuto określenie *kolega po fachu...*), a także postulatu niesienia pomocy adeptom zawodu i mniej doświadczonym kolegom. Solidarność zawodowa jest rozumiana jako gotowość do indywidualnego i instytucjonalnego wspierania rozwoju wysokich standardów pracy psychologów. Postawa solidarności zawodowej jest szczególnie ważna w sytuacjach, kiedy psychologowie w instytucji są jedynymi przedstawicielami swojego zawodu. W takich okolicznościach zachodzi wysokie prawdopodobieństwo, że wymagania co do pracy psychologa nie są oczywiste dla przedstawicieli innych profesji. Ważnym wydaje się podejmowanie działań informacyjnych w tym zakresie. Zapisy o solidarności zawodowej sformułowane w przedstawionym projekcie nie oznaczają w żadnym razie ukrywania błędów w działaniach profesjonalnych psychologów czy ochrony partykularnych interesów.

Prawa odbiorcy

Prawa odbiorcy wynikają bezpośrednio z przyjętej koncepcji zawodu i podstaw etyki zawodowej. Zapisy Kodeksu zobowiązują psychologów do przestrzegania tych praw – rzecz można, że *prawa odbiorcy są obowiązkiem psychologa*. Z kolei zapisy dotyczące praw psychologa mają wspierać psychologów w dążeniu do niezależności zawodowej, do zapewnienia warunków dla jak najwyższej jakości świadczonych usług, w końcu zaś: chronić psychologów w tym zakresie, w jakim są oni narzędziami własnej pracy.

Wymienione w Kodeksie (KEP) prawa odbiorcy to: prawo do autonomii i podmiotowości, prawo do poufności i prywatności, prawo do wysokiej jakości usług psychologicznych. Są one bezpośrednio zakorzenione w przyjętych Zasadach Ogólnych. Prawo odbiorcy do autonomii i podmiotowości jest ufundowane głównie na zasadach: poszanowania praw i godności ludzkiej, dbałości o dobro odbiorcy, uczciwości i odpowiedzialności. Podstawę prawa odbiorcy do prywatności i poufności stanowią głównie zasady: poszanowania praw i godności ludzkiej, dbałości o dobro odbiorcy, uczciwości i odpowiedzialności, a także kompetencji. Prawo odbiorcy do wysokiej jakości usług psychologicznych opiera się głównie na zasadach: kompetencji i uczciwości.

Przejawem autonomii odbiorcy jest wyrażenie zgody na działania psychologiczne. „Świadoma zgoda” jest terminem używanym w praktyce medycznej oraz badaniach z udziałem ludzi (głównie w kontekście medycyny) od lat 50. XX w. (Beauchamp, Faden, 1986, s. 86). Szczegółowy opis tego zagadnienia w aspekcie historycznym, filozoficznym i pragmatycznym przedstawiają Beauchamp i Faden (1986). Według tychże autorów świadoma zgoda polega na autonomicznej autoryzacji działań specjalisty wobec odbiorcy. Świadoma zgoda odnosi się do działań odbiorcy. Oznacza, że odbiorca działa: a. intencjonalnie, b. rozumiejąc na co się zgadza, c. w sposób wolny od zewnętrznych wpływów kontrolujących (Beauchamp, Faden, 1986, s. 238). Wyrażenie świadomej zgody wymaga spełnienia wszystkich trzech warunków.

Prawo odbiorcy do poufności, a więc nieujawniania informacji o nim obejmuje prawa: do prywatności oraz intymności (Bok, 1989, s. 6). Prywatność rozumiana jest jako przeciwieństwo upublicznienia, a zatem dziedzina życia, której nie chcemy ujawniać wszystkim czy wielu. Intymność dotyczy spraw szczególnie osobistych, zwłaszcza dotyczących więzi czy przeżyć, tych którym nadajemy duże znaczenie. Zakres postrzegania

danych obszarów jako intymnych może być silnie zindywidualizowany. W podanych znaczeniach prywatne, choć niekoniecznie intymne są nasze dane osobowe, a intymne, choć niekoniecznie prywatne są np. nasze kontakty z własnymi dziećmi. Istnieją także informacje, które są jednocześnie prywatne i intymne, np. te dotyczące religijności (prywatność w kontekście religijności oznaczałaby nieujawnianie np. swojego wyznania, natomiast intymność dotyczyłaby przeżyć religijnych postrzeganych jako szczególnie znaczące). Psychologowie, pełniąc swoje role zawodowe, mają dostęp do wielu poufnych informacji, zarówno prywatnych, jak i intymnych. Z tych względów w naszym zawodzie szczególnej wagi nabiera tajemnica zawodowa, chroniąca je przed ujawnieniem. Również i sam sposób zbierania informacji powinien być prowadzony uważnie, ze względu na poruszanie spraw intymnych oraz związane z tym zagrożenia.

W tekście Kodeksu pojawia się również pojęcie zarządzania informacją, które oznacza zbieranie, przetwarzanie, przechowywanie oraz przekazywanie informacji dotyczących odbiorcy przez psychologa. Termin „zarządzanie”, użyty w tym kontekście, może budzić wątpliwości. Jednak biorąc pod uwagę definicję podaną w Słowniku Języka Polskiego (SJP, *zarządzanie*), czyli „zbiór działań zmierzających do osiągnięcia określonego celu, związanego z interesem (potrzebą) danego przedmiotu zarządzania, realizowanych w następującej sekwencji: planowanie (wybór celów i sposobów ich osiągnięcia oraz precyzowanie stosownych zadań i terminów ich wykonania); organizowanie (przydzielanie i zapewnianie zasobów, niezbędnych do realizacji zaplanowanych działań, w sposób gwarantujący skuteczność i sprawność zarządzania); przewodzenie (kierowanie, motywowanie do współpracy w trakcie realizacji zadań); kontrolowanie (stała obserwacja postępów i podejmowanie korygujących decyzji)” termin ten wydaje się adekwatny do działań psychologów związanych ze zbieraniem, przetwarzaniem, przechowywaniem, przekazywaniem informacji.

Ze względu na wrażliwość znacznej części uzyskiwanych informacji psychologowie są zobowiązani do uważnego ich przetwarzania i ujawniania. Działają w granicach wyznaczonych przez przepisy prawa, z drugiej jednak mają świadomość wagi posiadanych informacji oraz ich potencjalnego wpływu i znaczenia dla życia odbiorców bezpośrednich oraz innych osób. Z tego względu informacje, powierzane psychologom w związku z pełnieniem przez nich roli zawodowej wymagają planowania, organizowania, a także przewodzenia czy kontrolowania (np. zakresu ujawnianych informacji) w celu zapewnienia dbałości o dobro odbiorcy. Informacje te ze względu na swój szczególny charakter powinny być: zbierane, przetwarzane, przechowywane i udostępniane ze szczególną uważnością. Za każdym razem należy rozważyć znaczenie i możliwe konsekwencje dotyczące zbierania, przetwarzania, przechowywania oraz udostępniania informacji, a więc właśnie *zarządzać* nimi, przestrzegając przede wszystkim zasad uczciwości i kierowania się dobrem odbiorcy.

Prawo odbiorcy do wysokiej jakości usług, podobnie jak zasada kompetencji, nie odnosi się bezpośrednio do wartości etycznych. Jednakże działanie niekompetentne jest działaniem krzywdzącym, a więc niezgodnym z normami etycznymi. Odbiorca ma zatem prawo do wysokiej jakości usług świadczonych przez psychologa, a psycholog ma obowiązek takie usługi zapewnić.

Prawa psychologa

Proponowany tekst Kodeksu (KEP) zawiera zapisy dotyczące praw psychologa: prawa do niezależności zawodowej, do zachowania tajemnicy zawodowej, do odmowy

wykonania czynności zawodowych, do ochrony i pomocy ze strony środowiska zawodowego oraz do obrony w razie zarzutów etyczno-zawodowych. Podobnie jak prawa odbiorcy, tak i prawa psychologa są ufundowane w Zasadach Ogólnych: podstawę prawa psychologa do niezależności zawodowej stanowi zasada odpowiedzialności. Prawo psychologa do zachowania tajemnicy zawodowej jest ufundowane głównie na zasadach: poszanowania praw i godności ludzkiej, dbałości o dobro odbiorcy i odpowiedzialności. Prawo psychologa do odmowy wykonania czynności zawodowych wynika głównie z zasad kompetencji, odpowiedzialności i uczciwości. Prawo psychologa do ochrony i pomocy ze strony środowiska zawodowego opiera się na zasadzie solidarności zawodowej.

Prawa psychologa zostały w proponowanym tekście Kodeksu sformułowane w sposób bardzo oszczędny, jako że Kodeks służyć ma przede wszystkim ochronie dobra odbiorcy, a prawa psychologa w nim zawarte stanowią – pośrednio – gwarancję ochrony praw odbiorcy. Odmowa poszanowania tych praw uderza bowiem bezpośrednio w wysoką jakość usług psychologicznych (niezależność zawodowa, odmowa usług w sytuacji niemożności ich rzetelnego świadczenia), niszczy zaufanie, będące podstawą relacji profesjonalnej (poufność, tajemnica zawodowa), naraża na szwank dobre imię psychologii i psychologów (samopomoc środowiskowa, prawo do obrony w razie zarzutów etyczno-zawodowych).

Propozycja Kodeksu a rozwój standardów etyki zawodowej

Przedstawiany Kodeks (KEP) ma hierarchiczną strukturę. Chociaż odnosi się bezpośrednio do zasad etyki szczegółowej (zawodowej), to jednak zasady te są ufundowane w wyższych, ogólnoludzkich wartościach, z których wyprowadzić można wartości i cele zawodu, do których z kolei odwoływać się będą zasady ogólne i, następnie, szczegółowe zasady postępowania zawodowego. Psycholog podejmuje działania, które przynajmniej nie naruszają przedstawianych wartości, a najlepiej: promują je. Z ogólnych zasad etycznych wynikają prawa odbiorców oraz psychologów.

Przedstawiony tu tekst Kodeksu (KEP) jest, z konieczności, sformułowany w sposób ogólny, bardziej aspiracyjny niż regulacyjny. Jest to celowy zabieg, pozostający – w opinii członków przygotowującego go zespołu – w zgodzie z przyjętym rozumieniem etyki zawodu, jego najwyższych wartości i celów. Jest on zgodny również z ogólnie przyjętymi standardami tworzenia tego rodzaju dokumentów: większość istniejących Kodeksów psychologicznych ma taki właśnie, ogólny charakter, a najważniejsze z nich, jak choćby Kodeks EFPA czy Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists, są dokumentami bardzo zwięzłymi. Zespół stoi mocno na stanowisku, że powinien istnieć jeden, ogólny Kodeks Etyki polskich psychologów, zawierający zapisy dające się zastosować do każdej formy wykonywania zawodu. Poza tym jednym, nadrzędnym Kodeksem etycznym, warto tworzyć zalecenia etyczne dotyczące poszczególnych obszarów pracy psychologów, np. dotyczące diagnozy psychologicznej, poradnictwa itp. Zalecenia te mogą przyjmować postać standardów postępowania czy standardów etycznych, powinny jednak być spójne z zasadami ogólnymi oraz wynikającymi z nich prawami odbiorców i psychologów. Stanowisko takie poparli także delegaci PTP podczas Walnego Zgromadzenia w Warszawie w 2018 roku.

Ze względu na dużą różnorodność działań psychologicznych może się zdarzyć, że szczegółowe standardy opracowane w jednym obszarze niekoniecznie będą spójne ze

szczegółowymi standardami zalecanymi w innym obszarze oddziaływań, przy zachowaniu spójności w zakresie zasad ogólnych. Prace nad przygotowaniem szczegółowych standardów etycznych niesprzecznych z zasadami ogólnymi proponowanymi w kodeksie są podejmowane np. przez Sekcję Diagnostyki PTP. Również Sekcja Psychoterapii dysponuje własnym Kodeksem etycznym. Pytanie zatem, czy szczegółowe standardy etyczne dotyczące tych dziedzin muszą być powielane w Kodeksie ogólnym?

Kodeks Etyczny Psychologa (KEP) spełnia rozmaite zadania. Przede wszystkim jest elementem etyki zawodowej psychologów, choć sama etyka zawodowa psychologów stanowi pojęcie szersze i obejmuje znacznie większy zbiór zjawisk niż sam Kodeks kiedykolwiek będzie w stanie opisać. Kodeks ma sprzyjać kształtowaniu oraz rozwijaniu wrażliwości etycznej środowiska psychologów. Zarazem rozwój świadomości etycznej psychologów może stanowić inspirację do dyskusji nad pojawiającymi się wraz z rozwojem zawodu, istotnymi problemami, które mają także aspekt etyczny. Wymiana poglądów w tym obszarze niekoniecznie musi prowadzić do wypracowania jednego obowiązującego rozwiązania; może i powinna także wpływać na zmiany zapisów Kodeksowych. Kodeks zatem, podobnie jak cała etyka zawodowa psychologów, powinien się rozwijać, a co za tym idzie: zmieniać. Zadaniem środowiska psychologów jest opracowanie przepisów umożliwiających sensowne i regularne wprowadzanie zmian w zapisach Kodeksu. Warto, by Kodeks był „żywy”.

BIBLIOGRAFIA

- APA *ethical principles of psychologists and code of conduct*. <http://www.apa.org/ethics/code/index.aspx> (dostęp: 6.09.2018).
- Beauchamp, T.L., Faden, R.R. (1986). *The history and theory of informed consent*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Bednarek, D. (2016). *Zawód psycholog. Regulacje prawne i etyka zawodowa*. Warszawa: PWN.
- Benn, S. (1976). Freedom, autonomy and the concept of a person, *Proceedings of the Aristotelian Society*, LXXVI, 109–130.
- Bok, S. (1989). *Secrets*. New York: Vintage Books. A Division of Random House Inc.
- Brzeziński, J., Chyrowicz, B., Toeplitz, Z., Toeplitz-Winiewska, M. (2017). *Etyka zawodu psychologa. Nowe wydanie*. Warszawa: PWN.
- Doherty, W.J. (1995). *Soul searching: Why psychotherapy must promote moral responsibility*. New York, NY, US: Basic Books.
- Dworkin, G. (1988) *The theory and practice of autonomy*. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, Sao Paulo: Cambridge University Press.
- Engel-Bernatowicz, A. (2013). Diagnosta jako instrument pracy własnej. W: K. Stemplewska-Żakowicz (red.), *Wywiad psychologiczny, cz. 2. Wywiad jako spotkanie z człowiekiem* (s. 240–269). Warszawa: Pracownia Testów Psychologicznych PTP.
- European Federation of Psychological Associations *Metacode of Ethics*. <http://ethics.efpa.eu/metaand-model-code/metacode/> (dostęp: 6.09.2018).
- Galewicz, W. (2010). *Moralność i profesjonalizm: spór o pozycję etyk zawodowych*. Kraków: Universitas.
- Gauthier, J. (2010). The universal declaration of ethical principles for psychologists: A culture-sensitive model for creating and reviewing a code of ethics. *Ethics & Behavior*, 20(3–4), 179–196.
- Górnicka, J., Hansen, G., Jankowski, H., Jawłowska, A., Kiciński, K., Kraszewski, J., Lazari-Pawłowska, I., Pawlik, W., Piłat, R., Skarga, B., Środa, M., Wichrowski, M., Woleński, J. (1994). Dyskusja redakcyjna. Wokół etyki zawodowej. *Etyka*, 27.
- International Union of Psychological Science (2010). *Universal Declaration of Ethical Principles for Psychologists*. <http://www.iupsys.net/about/governance/universal->

- declaration-of-ethical-principles-for-psychologists.html (dostęp: 19.02.2018).
- Kołąkowski, L. (1967). *Etyka bez Kodeksu*. W: L. Kołąkowski, *Kultura i fetysze* (s. 147–189). Warszawa: PWN.
- Leach, M., Harbin, J. (1997). Psychological ethics codes: a comparison of twenty-four countries. *International Journal of Psychology*, 32(3), 181–192.
- Łuków, P. (2005). *Granice zgody: autonomia zasad i dobro pacjenta*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Sikora, K. (2013). Dobro odbiorcy w Kodeksach etyczno-zawodowych psychologów. *Roczniki Psychologiczne*, 16(4), 587–601.
- Słownik Języka Polskiego. <https://sjp.pwn.pl/slowniki/zarz%C4%85dzanie.html> (dostęp: 14.09.2018).
- Środa, M. (1994). Argumenty za i przeciw etyce zawodowej. *Etyka*, 27, 167–169.
- Tischner, J. (1993). Sztuka etyki. W: J. Tischner, *Myslenie według wartości* (s. 383–393). Kraków: Znak.
- Toeplitz-Winiewska, M. (2017). Podstawowe zasady, które powinny być respektowane przez psychologa. W: J. Brzeziński, B. Chyrowicz, Z. Toeplitz, M. Toeplitz-Winiewska (red.), *Etyka zawodu psychologa. Nowe wydanie* (s. 125–146). Warszawa: PWN.

THE AMENDMENT TO THE POLISH CODE OF ETHICAL AND PROFESSIONAL CONDUCT IN PSYCHOLOGY – ASSUMPTIONS AND BASIS OF THE PROJECT

Abstract: The amendment to the Polish Code of Ethical and Professional Conduct in Psychology has resulted in the creation of a new Code of Ethics for the Psychologist of the Polish Psychological Society (PTP) adopted by the decision of the General Assembly of PTP Delegates in December 2018. The new code is the result of several years of cooperation between the team established for this purpose only and the environment of Polish psychologists. Working on the project included, among others, a formal consolidation of the new code within the space of already existing, similar normative acts in force in the Eu-

ropean and international context. The assumptions and foundations of the project also assumed setting the main values proposed in the code on the Universal Declaration of Human Rights. A three-stage, hierarchical structure of the act has been introduced, which was guided by the idea of the openness of the new code to possible changes, discussions and subsequent amendments.

Keywords: amendments to the code of ethics for psychologists, new Code of Ethics for Psychologists.